

Нәтижесінде адам құқықтары мен бостандықтары, халықаралық ақпарат алмасу тәртібі, БАҚ-қа қатысты ішкі саяси процестер және басқа да көптеген мәселелер халықаралық деңгейдегі өткір күрестің нысанасына айналады.

Үшіншіден, халықаралық ақпараттық кеңістіктің трансшекаралық сипаты жағдайында БАҚ жаһандық саяси айла-шарғы жасау функциясын алады. Жаһандық ақпараттандыру ақпараттық құрамдас әлеуметтік қызметтің барлық салаларына енгізіліп жатқанын ескере отырып, қазіргі жағдайды белгіледі. Осы құбылыс аясында әскери ісқимылдарды жүргізу әдістері өзгертілуде, нәтижесінде ұлттық қауіпсіздіктің жаңа өлшемі құрылуда. Әлемдік саясатта «ақпараттық қаруды» қолдану және «ақпараттық жауынгерлердің» шиеленіс әлеуетінің таралуы әлемдік тұрақтылыққа төнетін басты қатерлердің біріне айналуға. Дегенмен, ақпараттық шабуылдарға қарсы тұрудың және қорғаудың күрделілігі ақпараттық қаруды қолданудың өзі емес екендігінде.

Төртіншіден, БАҚ халықаралық қатынастардағы «жұмсақ күш» атрибуттарының бірі болып табылады. БАҚ әлемдік қоғамдық пікірді қалыптастыруда басым рөл атқаратындықтан, еліміздің халықаралық аренадағы келбеті мен имиджі олардың танылуына байланысты. Олар сондай-ақ әртүрлі елдердің ұлттық мәдениеті, дәстүрлері, өмір салты, экономикалық даму деңгейі, технологиялық инновациялардың қарқыны және басқа да өмір аспектілері туралы ақпараттың негізгі жеткізушісі болып табылады.

Сонымен қатар, қазіргі саяси шындық БАҚ-тың плюрализмді деформациялайтын, сөз бен идея бостандығын бұзатын үгіт-насихаттың таралуына қарсы тұрудың ең тиімді тетігі екенін растайды.

Демек, қазіргі қоғамды бұқаралық ақпарат құралдарынсыз елестету мүмкін емес, өйткені ол әлеуметтік маңызды ақпаратты жаппай таратуға мүдделі, сондықтан БАҚ пен қоғамның өзара тәуелділігі мен өзара ықпалы жан-жақты және жан-жақты.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

- 1 Коллектив авторов. “Международное право”. – Казань: Издательство “Статут”, 2016. – 584 б.
- 2 Международно-правовое регулирование информационной сфере. URL: https://ozlib.com/998987/pravo/mezhdunarodno_pravovoe_regulirovanie_informatsionnoy_sfere#506444
- 3 Р. Болгов, К. Панцеров, С. Виноградова, Н. Васильева. “Информационное общество и международные отношения”. – Санкт-Петербург: СанктПетербургский государственный университет, 2014. – 138 б.
- 4 Международно-правовое регулирование отношения информационной сфере. URL: https://ozlib.com/911150/pravo/mezhdunarodno_pravovoe_regulirovanie_otnosheniy_informatsionnoy_sfere#960

УДК 327.145

КАНАДА ЭНЕРГЕТИКАСЫ

Сейткалиева Меруерт Сериковна

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті

Энергия ғасырлар бойы адаммен бірге жүрді. Бұл даму адамдардың өмір сүруін жеңілдетіп, жақсартты. Қазір біздің өмірімізді кез-келген үйде барлық таныс электр құрылғыларынсыз елестету қиын. Бұл мүмкіндіктердің барлығы тұрғылықты мекеннің ресурстарына байланысты екенін жоққа шығара алмаймыз. Осыған орай бүгінгі тақырыпқа өзек болып отырған әлемдегі ірі құрылымдардың бірегейі.

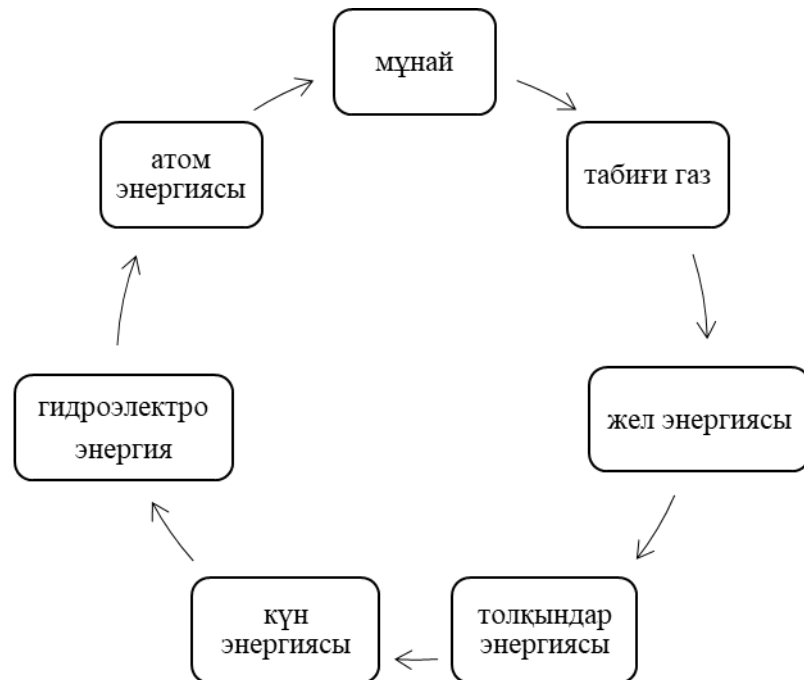
Канада – әлем бойынша алдыңғы орындағы державалардың бірі. Демек пайдалы қазбалардың едәуір қоры бар жоғары дамыған постиндустриалды мемлекет. Бұл мұнай, табиғи газ, орман материалдары және басқа да ресурстардың ірі жеткізушілерінің бірі. Осыған байланысты, А.Плоурде, В.И.Соколов, Дж.Удд, М.А.Ягольницер, Дж.Хелливелл және басқалары біз қазір білетін Канадаға осынша нәтижені табиғи ресурстарды өндіру әрі экспорттауды дамыту берді деп санайды [1, 184].

Канада - энергиямен қамтамасыз ету тұрғысынан өркендеген ел. Үлкен энергетикалық әлеуеттен басқа, елде инфрақұрылым дамыған, бұл шикізат ресурстарының сыртқы саудасында да маңызды рөл атқарады.

Канада әлемдегі энергия өндірісі бойынша бесінші орында, әлемдік нарықтағы экспорттың 6%-ын қамтамасыз етеді. Жалпы энергия өндірісі бойынша ол АҚШ, Ресей, Қытай және Сауд Арабиясынан кейін екінші орында. Әрі экспорттан түсетін табыстың жалпы сомасындағы энергетика саласының үлесі 24% - ды құрайды [2]. Тиісінше Канада мұнай мен табиғи газды ғана емес, сонымен бірге электр энергиясын да сатады. Канада өзінің энергетикалық ресурстарын көбіне АҚШ-қа жеткізеді.

Канаданың негізгі энергия көздері 1-суретте көрсетілген.

1 сурет

Канада су электр станциялары арқылы электр энергиясының 60 пайызынан астамын өндіреді. Сонымен қатар Канада электр энергиясын өндіруді осы жолмен кеңейтуді жалғастыру мақсатында 2015 жылы қуаттылығы 3000 МВт болатын негізгі гидроэнергетикалық жоба аясында Монитороба, Квебек және Лабрадор провинцияларында салынып жатыр [3].

Егер жел энергиясын өндіруді қарастыратын болсақ, онда ол Онтарио, Квебек және Альберта сияқты провинцияларда шоғырланған. Алайда жел, күн және толқындар сияқты жаңартылатын энергия көздері Канадада өз позицияларын нығайтуды жалғастыра берсе де, бұл энергия көздері Канада шығаратын энергияның жалпы көлемінің аз пайызын құрайды.

Канаданың энергетикалық секторында мұнай өндіру және өңдеу ерекше рөл атқарады. Канаданың ең маңызды мұнай өндіруші өңірлерінің бірі Саскачеван, Альберта провинциялары, Британдық Колумбия мен Манитобаның бөлігі, сондай-ақ шығыс жағалауының аймағы. Шағын көлемде мұнай Онтарио провинциясында және солтүстік-батыс аймақтарда да өндіріледі.

Сонымен қатар қазіргі уақытта битуминозды мұнай бар орындарының дамуы белсенді түрде жүріп жатыр. Альберта провинциясында мұнай құмдары таяз және карьер әдіспен өндірілуі мүмкін [4, 1]. Әдетте битуминозды мұнай 75 м-ден төмен тереңдікте жатыр және ұңғымалық әдіспен өндіріледі. Тиісінше өндірілген мұнайдың аз ғана бөлігі өте жоғары сұйықтыққа ие [4,2].

Канаданың Атлант жағалауындағы және Онтарио провинциясындағы мұнай өңдеу зауыттары шикі мұнайдың едәуір бөлігін батыс кен орындарынан алады, сондай-ақ оны технологиялық жағдайлар мен экономикалық орындылыққа сүйене отырып, басқа елдерден қажетті көлемде импорттайды. Тұтастай алғанда соңғы жылдары Канаданың мұнайлы құмдары аймағында және Венесуэладағы Ориноко өзенінің белдеуінде жатқан аса ауыр мұнай мен табиғи битум қорларын игеру жылдам қарқынмен өсе түсті. Халықаралық энергетикалық агенттіктің болжамдары бойынша 2035 жылға қарай мұндай мұнайдың әлемдік өндірудің жалпы көлеміндегі үлесі 10%-ға жақындауы мүмкін [4,5].

Егер мұнай экспорты мен импортының динамикасын қарастыратын болсақ, 2008 жылдан бастап өндірілетін мұнайдың экспорты жыл сайын артып келе жатқанын байқауға болады. 2015 жылы мұнай бағасының барреліне 35 долларға дейін төмендеуіне қарамастан, батыс канадалық мұнай өндірісі 2015 жылғы ақпанда күніне 3,85 млн-мен баррель рекордтық деңгейге жетті [2].

Канада - көмірсутектердің үлкен қорларының және оларды өндірудің заманауи технологияларының иесі. Жыл сайын мұнай мен газ экспортының көлемі артып, мұнай өңдеу зауыттарының желісі дамып келеді. Мұнай тұтынушысы әлі де АҚШ болып табылады. Көмірсутек ресурстарының үлкен қорына қарамастан, Канада балама «жасыл» энергетиканы дамытуға да назар аударады. Қоршаған ортаны қорғау мақсатында федералды және жергілікті деңгейлерде жаңартылатын энергия көздерін пайдалануды ынталандыратын заңдар белсенді түрде қабылданып жатыр. Канаданың табиғи ресурстары туралы айтқанда өсімдіктер мен жануарлар әлемін айтпау мүмкін емес, себебі ағаш өңдеу өнеркәсібі, мысалы, ел экономикасында алғашқы орындарға шығады.

Канаданың электр энергетикасы XIX ғасырдың аяғынан бастап осы елдің экономикалық және саяси өмірінде маңызды рөл атқарды. Бұл сала провинциялар мен аумақтарда ұйымдастырылған. Көптеген провинцияларда ірі мемлекеттік бірлескен коммуналдық кәсіпорындар электр энергиясын өндіруде, беруде және таратуда жетекші рөл атқарады. Соңғы онжылдықта Онтарио мен Альберта экономиканың осы саласына инвестициялар мен бәсекелестікті арттыру үшін электр нарықтарын құрды.

Сондай-ақ әлемдегі екінші гидроэлектроэнергиясын өндіруші, ол 2007 жылы өндірілген барлық энергияның 58% құрайды. 1960 жылдан бастап ірі гидроэнергетикалық жобалар, әсіресе Квебек, Британдық Колумбия, Манитоба, Ньюфаундленд және Лабрадор елдегі энергия өндірісін едәуір арттырды. Онтариода 2007 жылы Канадада жасалған ауыр уран ядролық реакторларында провинциялық электр энергиясының жартысынан көбі өндірілді.

Канаданың энергетикалық секторы ресурстардың көптігімен және АҚШ-қа жақын орналасуымен ерекшеленеді. Энергия ресурстарын өндіруде Канададан тек Ресей, Қытай, АҚШ және Сауд Арабиясы алда келеді. Канада таза энергия экспорттаушысы болғанымен, елге органикалық отын импорты да жоғары. Елдің батысындағы негізгі кен орындарын Онтарио мен Квебекте орналасқан негізгі тұтыну орталықтарынан бөлетін үлкен қашықтықтарға байланысты Канада әлемдік көмір мен мұнай нарықтарында жеткізуші де, сатып алушы да болады.

Гидроэлектроэнергетиканың дамуы Канададағы экономикалық және саяси өмірге айтарлықтай әсер етті, себебі «гидро» Канадада электр энергиясының кез-келген түрін білдіретін сөз, тиісінше XIX ғасырдың «ескі» өнеркәсіптік дамуынан XX ғасырда пайда болған өнеркәсіптік дамудың жаңа түріне көшуді білдіреді.

Саланың дамуы басталғаннан кейін өткен ғасырдың алғашқы екі онжылдығында белгіленген қуат өте тез өсе бастады. 1890 жылдан 1914 жылға дейін электр станцияларының қуаты 72000-нан 2 миллион ат күшіне дейін өсті. Бірінші дүниежүзілік соғыстан кейін электр энергетикасы секторының дамуы провинциялық үкіметтердің бақылауына электр желілерін беру қозғалысымен бірге жеделдеді. Саланы нығайту кезеңі 1963 жылы Квебектегі электр энергетикасын ұлттандырудың екінші кезеңімен аяқталды.

Тағы бір энергетика аясында, яғни Канада ядролық энергетика саласындағы көшбасшылардың бірі. Алғашқы канадалық «ZEEP» ядролық реакторы 1945 жылы салынған. Кейін 1947 жылы Канада өзінің алғашқы «пгх» зерттеу реакторын Онтариодағы «Чок-Ривер» зертханасында салды. Дәл осы негізде Канада ұлттық зерттеу кеңесімен «Énergie atomique du Canada CANDU» ядролық реакторларының сериясын жасады.

Сонымен бірге 1990 жылдар Канаданың ядролық өнеркәсібі үшін қиын кезең болды. Канадада Барлығы он тоғыз атомдық энергия блогы жұмыс істейді, олардың он сегізі Онтарио провинциясында орналасқан.

Дегенмен осынша ірі державаның мәселесі де жоқ емес. Канада үшін ең үлкен проблемалардың бірі - энергияны ішкі аймақтарға тасымалдау. Канададағы табиғи газ бен мұнай тасымалдау жүйесі көп нәрсені қалайды, себебі мұнай өңдеу зауыттарының жеткіліксіз саны және мемлекеттер арасындағы энергетикалық қосылыстардың болмауы Канадаға АҚШ-қа тасымалдауға мәжбүр етеді.

Канаданың екі негізгі энергетикалық «алпауыты» - бұл Альберт штаты және көрші Саскачеван, олар бүкіл ел бойынша мұнайдың 90%-дан астамын өндіреді. Елдің географиясына байланысты бүкіл аумақта құбыр байланысын жүргізу қиын ғана емес, сонымен бірге өте қажет. Канадалық мұнай өңдеу зауыттары шикі мұнайдың 30%-дан азын өндейді, сондықтан мемлекет оны ең жақын көрші және ең ірі сауда серіктесі ретінде АҚШ-қа экспорттайды, онда бұл мұнай бірінші кезекте өңделеді. Содан кейін Канада АҚШ-тан өңделген мұнайды штаттарға импорттайды, себебі бұл оны ішкі жүйенің жолдарымен тасымалдаудан әлдеқайда арзан және ыңғайлы. Дегенмен бұл жерде қауіпсіздік мәселесі туындайтыны да заңдылық [5].

Қорыта келе Канаданың энергетикалық нарығы соңғы жылдары АҚШ-тағы табиғи газдың канадалық импортын ығыстыратын және мұнай сегментіндегі өз жағдайларын

белгілей бастайтын өндірістік «энергетикалық бум» нәтижесінде пайда болды деуге болады. Дегенмен бұл Канада үшін жаңа өткізу нарығы ретінде әлемнің бірнеше перспективалы өңірлерін ашу мүмкіндігі. Нәтижесінде канадалық жетістік халықаралық сауданың негізгі катализаторы ретінде энергетикалық дипломатияға тікелей байланысты. Тиісінше Канада дипломатиясы энергия экспорты үшін жаңа нарықтарды қамтамасыз етуге мәжбүр, себебі ол әлемнің энергетикалық байланыс процесінен «шығарылу» қаупінен алшақтатады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

- 1 Гулиев И.А., Литвинюк И.И. Актуальные вопросы добычи, переработки и транспортировки нефти в Канаде / И.А. Гулиев, И.И. Литвинюк // Вестник МГИМО Университета. – 2015. – № 3 (42). – С. 184-189.
- 2 Обзор энергетического сектора Канады Национального Энергетического Совета, 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.neb-one.gc.ca/nrg/ntgrtd/mrkt/vrvw/2014/index-eng.html
- 3 Обзор энергетического сектора Канады Национального энергетического Совета, 2014 [Электронный ресурс] // Canadian Energy Dynamics: Highlights of 2015. – Режим доступа: <http://www.neb-one.gc.ca/nrg/ntgrtd/mrkt/dnmc/2015/2015nrgdnmc-eng.pdf>
- 4 Мальцев А.А. Минерально-сырьевой комплекс как приоритет инновационного развития экономики Канады [Электронный ресурс] / А.А. Мальцев // Журнал экономической теории. – 2010. – № 1. С. 1-6. Режим доступа: <http://elibrary.ru/item.asp?id=13607592>.
- 5 Стрельцов А.А. Энергетическая политика Канады [Электронный ресурс] / А.А. Стрельцов // Проблемы национальной стратегии. – 2012. – № 1. С. 137-138. – Режим доступа: <http://elibrary.ru/item.asp?id=17342714>.

УДК 327.608

АҚШ-ТЫҢ АТР-ДАҒЫ МҮДДЕЛЕРІ

Сейтказинов Роллан Канатулы

rollan.seitkazinov373@mail.ru

Халықаралық катынастар мамандығының 2-курс студенті,

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Джумадилова Г.М.

Америка Құрама Штаттары (қазіргі әлемдік және аймақтық көшбасшы) Азия-Тынық мұхиты аймағын ХХІ ғасырда өзінің сыртқы саясатының негізгі бағыты етіп сайлады. Вашингтонның Тынық мұхиттағы саясатының мақсаты - Қытайдың өсіп келе жатқан ықпалында ("көтерілу") әлемдік үстемдікті сақтау. Президент Б.Обаманың айтқанындай, Америка Құрама Штаттары "Американың жетістігі, аймақтағы елдердің экономикалық өсуіне байланысты" екенін түсініп, Азия - Тынық мұхиты аймағында көшбасшы болуға дайын деген. Бұрынғы Мемлекеттік хатшы Х. Клинтонның айтуынша Америка Құрама Штаттары АТР аумағына "динамикалық экономикалық серіктес ретінде қалдыруы және әскери тұрақтылықты қамтамасыз етуі керек" [1].